

Η Κως στην τουρκοκρατία (Αθανάσιος Μουστάκης, Δρ Θεολογίας)

[/ Πεμπτούσία](#)

Με αφορμή την 68η Επέτειο της Ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα, που εορτάσαμε στις 7 Μαρτίου, μία σύντομη αναφορά σε γεγονότα από την περίοδο της τουρκοκρατίας. Ξεκινώ από την οθωμανική κατάληψη και φτάνω μέχρι τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης. Ο σύντομος-ενημερωτικός χαρακτήρας του άρθρου με απέτρεψε από ακριβείς βιβλιογραφικές αναφορές, καθώς όλα όσα σημειώνω είναι ήδη δημοσιευμένα από άλλους. Θα ήθελα να αναφέρω μόνο το έργο του κ. Βασ. Χατζηβασιλείου «Ιστορία της νήσου Κω. Αρχαία-Μεσαιωνική-Νεότερη» που απετέλεσε το βασικό βοήθημά μου.

Στις 22 Δεκεμβρίου του 1522 κατελήφθη η Ρόδος από τους Τούρκους επί σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς (περίοδος εξουσίας 1520-1566). Λίγες μέρες μετά, στις 3 Ιανουαρίου του 1523, κατέλαβαν το Πετρούμι, δηλαδή την αρχαία Αλικαρνασσό, και την παραμονή των Θεοφανείων του 1523 έγιναν κύριοι της Κω. Σύμφωνα με τον Βενετσιάνο χρονικογράφο που μας παραδίδει τα γεγονότα, η Κως ήταν το τελευταίο από τα νησιά που έπεσε στα χέρια των Τούρκων.

Οι Ιππότες της Κω που εξουσίαζαν το νησί για δύο περίπου αιώνες κατέφυγαν, όπως και οι ιππότες της Ρόδου στην Κρήτη που έμελε να κρατήσει για 150 περίπου χρόνια ακόμη.

Ήδη από τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί, που στέναζε κάτω από σκληρό ζυγό, οι Ιππότες προσπάθησαν να επανακτήσουν τον έλεγχο. Σε συνεργασία με τον επαναστάτη Πασά της Αιγύπτου, πήγαν στη Ρόδο, όπου πρώτα μύησαν τον Μητροπολίτη Ρόδου Ευθύμιο. Αυτός χρησιμοποιώντας ως έτοιμο επαναστατικό δίκτυο τους κληρικούς του νησιού μύησε τους προκρίτους των πόλεων και των χωριών. Δύο από αυτούς, ο Ιωάννης Φανής και ο Ιωάννης Ψακής, ανέλαβαν να περάσουν στην Κω για να καταλάβουν το κάστρο του (Παλαιού) Πυλίου και τουλάχιστον ένα ακόμη φρούριο.

Στη συνέχεια οι Ιππότες έφεραν στο νησί όπλα που τα έκρυψαν με τη βοήθεια του Μητροπολίτη Ευθυμίου. Ο απεσταλμένος των ιπποτών και ο γαμπρός του Ευθυμίου, Θωμάς Συμεώνης, ήρθαν στην Κω, για να συνεννοηθούν με τους μνημένους στο κίνημα και να ορίσουν τη μέρα του ξεσηκωμού. Αυτή ορίστηκε για τον Αύγουστο του 1525.

Δυστυχώς, όμως, οι Ιππότες δίσταζαν μόνοι, χωρίς ενίσχυση από τη Δύση να ξεκινήσουν την εκστρατεία απέναντι στους Τούρκους. Το αποτέλεσμα ήταν να αντιληφθούν οι κατακτητές το κίνημα και να προχωρήσουν σε συλλήψεις. Το 1531

συνελήφθησαν και μαρτύρησαν ο Μητροπολίτης Ευθύμιος, ο εξωμότης Αγάς των Γενιτσάρων του νησιού, ο οποίος είχε εισχωρήσει στο κίνημα, καθώς και πολλοί από τους μνημένους.

Ο απεσταλμένος των Ιπποτών, Bosio, μόλις που πρόλαβε να διαφύγει, απογοητευμένος από τη στάση της Δύσης. Μετά από αυτή την αποτυχία οι Ιππότες έφυγαν από την Κρήτη, αποδεχόμενοι το γεγονός ότι δεν πρόκειται να καταλάβουν πάλι τα νησιά και αποσύρθηκαν στη Μάλτα που ο αυτοκράτορας Κάρολος ο 5ος τους είχε παραχωρήσει ήδη από το 1530.

Οι Ιππότες της Μάλτας επανεμφανίζονται το 1603 λεηλατώντας την Κω και παίρνοντας 165 αιχμαλώτους, ενώ το ίδιο συμβαίνει το 1616. Πολιορκούν το Κάστρο, αλλά δεν μπορούν να το καταλάβουν και αρκούνται στο να λεηλατήσουν την πόλη.

Στα ίδια χρόνια η Κως υφίσταται και άλλη λεηλασία από Φλωρεντινούς επιδρομείς, οι οποίοι καταλαμβάνουν το κάστρο και παίρνουν πλήθος αιχμαλώτων. Η ιστορία επαναλαμβάνεται το 1648, όταν οι Βενετοί προσπαθούν να κυριεύσουν το νησί και να το απαλλάξουν από τον τουρκικό ζυγό.

Το νησί παραμένει σχετικά ήσυχο για περισσότερα από 120 χρόνια. Η νέα δύναμη που προσπαθεί να το απελευθερώσει, για να εξυπηρετήσει και αυτή τα δικά της συμφέροντα, είναι η Ρωσία της Μεγάλης Αικατερίνης, η οποία προσέβλεπε στο Αιγαίο και στην ίδρυση μιας Βαλκανικής Αυτοκρατορίας που θα λειτουργούσε ως διάδοχη κατάσταση της Βυζαντινής.

Έτσι, έφθασαν στο Αιγαίο οι αδελφοί, Αλέξιος και Θεόδωρος Ορλόφ. Στις 5 Αυγούστου του 1773 προσπάθησαν να καταλάβουν το νησί. Αγκυροβόλησαν μπροστά στο Κάστρο και επεχείρησαν νυκτερινή απόβαση. Το αποβατικό σώμα υπέστη μεγάλη φθορά και αναγκάστηκε σε υποχώρηση. Στις 7 Αυγούστου οι Ρώσοι, αν και είχαν καταλάβει το τουρκικό στρατόπεδο κοντά στο Κάστρο, έφυγαν αφήνοντας στο νησί 88 Έλληνες, οι οποίοι είχαν να αντιμετωπίσουν 2.000 περίπου Τούρκους. Παρά τη γενναιότητα με την οποία αγωνίσθηκαν πέθαναν όλοι.

Στα αμέσως επόμενα χρόνια, με την έναρξη του δεύτερου ρωσοτουρκικού πολέμου το νησί υπέστη κατ' επανάληψιν σφαγές και λεηλασίες. Φαίνεται ότι οι ντόπιοι δεν έχαναν ευκαιρία να ενισχύσουν όσους πολεμούσαν τους Οθωμανούς με αποτέλεσμα τις συχνές σφαγές. Μάλιστα, σύμφωνα με μαρτυρία τουλακώβου Ζαρράφτη, μετά τη συντριβή του τουρκικού στόλου στη ναυμαχία του Τσεσμέ οι Κώοι τόλμησαν και έστειλαν συγχαρητήρια στους νικητές Ρώσους.

Μια μορφή που ξεχωρίζει για τους αγώνες της για την απελευθέρωση του νησιού είναι ο Αρχιεπίσκοπος Ζαχαρίας Β΄(1790-1798), ο οποίος ανέβηκε στον αρχιερατικό θρόνο του νησιού τον Απρίλιο του 1790. Αμέσως ξεκίνησε προσπάθειες για ενίσχυση όσων εργάζονταν για την αποτίναξη του τουρκικού

ζυγού. Το αποτέλεσμα ήταν να αντιληφθούν οι κατακτητές τη δράση του. Την άνοιξη του 1798 τον κάλεσαν με δόλο στη ναυαρχίδα τους και αφού τον αποκεφάλισαν τεμάχισαν το σώμα του και το πέταξαν στη θάλασσα.

Ο Κώος Εμμανουήλ Παπαδόπουλος εκπαιδεύθηκε από τους Ρώσους μετά τα ορλοφικά ως στρατηγός των ελληνικών ταγμάτων που είχαν εγκατασταθεί στα Επτάνησα και θα πολεμούσαν για την απελευθέρωση της Ελλάδας. Οι Κώοι πατριώτες δεν έλειψαν ούτε από τη Φιλική Εταιρεία. Ο Ιάκωβος Ζαρράφτης μνημονεύει τα ονόματα του Σοφιανού από το Ασφενδιού, του Σκενδέρη Χατζηγεώργη από το Πυλί και του Ζουλούφη από την Αντιμάχεια.

Με την έναρξη της Επανάστασης οι Κώοι για μία ακόμη φορά έγιναν θύματα της θηριωδίας των Τούρκων. Υπάρχουν μαρτυρίες για κρέμασμα 1.000 Κώων στον Πλάτανο ως αντίποινα για την συμμετοχή κατοίκων του νησιού σε επαναστατικά κινήματα. Λέγεται ότι τρεις Κώοι ναύτες ήταν αυτοί που, τη νύκτα της 6ης Ιουνίου του 1822, υπέδειξαν στον Κανάρη ποια ήταν η τουρκική ναυαρχίδα. Οι ναύτες αυτοί ήταν οι Κεφαλιανοί Γιάννης Σεβαστάκης και Γιώργης και ο Πυλιώτης Λαζαρής.

Οι σφαγές συνεχίσθηκαν σε όλη την περίοδο της Επανάστασης με αμείωτη ένταση με αποτέλεσμα να μειωθεί πάρα πολύ ο πληθυσμός του νησιού. Χαρακτηριστική είναι η αυτοθυσία του Αρχιεπισκόπου Γερασίμου Β΄ (1801-1838), ο οποίος με κίνδυνο της ζωής του και χάρη στην μεγάλη του ταπείνωση έπεισε τον οθωμανό διοικητή του νησιού να σταματήσει τις σφαγές που είχαν ξεσπάσει μετά τη νίκη των Ελλήνων στη ναυμαχία του Γέροντα (29 Αυγούστου 1824).